

Anita RAJCZYK¹

Opiekun naukowy: Joanna DZIADKOWIEC²

CERTYFIKATY ZWIĄZANE Z BRANŻĄ ODZIEŻOWĄ – ZNAJOMOŚĆ WŚRÓD MŁODYCH KONSUMENTÓW

Streszczenie: Branża odzieżowa jest jednym z największych sektorów gospodarczych na świecie. Ze względu na powszechność tego wyrobu, produkcja odzieży powoduje wiele problemów takich jak negatywny wpływ na środowisko, greenwashing, fast fashion i związany z tym spadek jakości produktów. Celem artykułu jest wyjaśnienie pojęcia certyfikacja i przedstawienie nieobligatoryjnych certyfikatów z branży. Pozytywne zakończenie procesu certyfikacji jest potwierdzeniem, że wyroby spełniają konkretne wymagania z zakresu przykładowo bezpieczeństwa, jakości i ochrony środowiska. Proces certyfikacji może wyeliminować część problemów branży odzieżowej. W artykule zaprezentowano wyniki własnych badań ankietowych przeprowadzonych na grupie młodych dorosłych. Celem badań było sprawdzenie czy młodzi dorośli znają znaki certyfikatów odzieżowych. W tym celu sformułowano i zweryfikowano dwie hipotezy: młodzi dorośli widzieli minimum 4 znaki certyfikatów oraz młodzi dorośli znają znaczenie minimum 4 znaków certyfikatów.

Słowa kluczowe: certyfikacja, branża odzieżowa, wyroby odzieżowe

CERTIFICATIONS RELATED TO THE APPAREL INDUSTRY – FAMILIARITY AMONG YOUNG CONSUMERS

Summary: The apparel industry is one of the largest economic sectors in the world. Due to the ubiquity of the product, apparel production causes many problems such as negative environmental impact, greenwashing, fast fashion and the associated decline in product quality. The purpose of this article is to explain the concept of certification and present the non-mandatory certifications from the industry. Successful completion of the certification process is confirmation that products meet specific requirements in the areas of, for example, safety, quality and environmental protection. The certification process can eliminate some of the problems of the apparel industry. The article presents the results of the company's own survey of young adults. The purpose of the research is to find out whether young adults are familiar with apparel certification marks. For this purpose, two hypotheses were formulated and verified: young adults have seen a minimum of 4 certification marks and young adults know the meaning of a minimum of 4 certification marks.

Keywords: certification, apparel industry, clothing products

¹ inż., Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Instytut Nauk o Jakości i Zarządzania Produktem, Inżynieria Jakości Produktu, s215003@student.uek.krakow.pl

² prof. UEK, dr hab., Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie tytuł naukowy, Instytut Nauk o Jakości i Zarządzania Produktem, Katedra Zarządzania Jakością, dziadkoj@uek.krakow.pl

1. Wprowadzenie

Odzież to elementy służące do okrycia ciała. Jest używana przez człowieka od czasów prehistorycznych i początkowo jej funkcją była ochrona przed zimnem oraz niekorzystnymi zjawiskami atmosferycznymi. Z czasem stała się nieodłącznym elementem kulturowym i wykorzystywana była do podkreślenia swojej odrębności lub przynależności do jakiejś grupy społecznej, a następnie do wyrażenia siebie oraz własnego stylu. Dzisiaj pełni funkcję ochronną, użytkową, a także estetyczną. Ze względu na powszechność tego wyrobu, produkcja odzieży jest jednym z kluczowych sektorów gospodarki na świecie, jednocześnie jednak powoduje wiele problemów. W celu uzyskania certyfikatu produkt musi spełnić pewne wymagania. Certyfikat jest ich potwierdzeniem. Najpopularniejsze certyfikaty odzieżowe dotyczą ochrony środowiska, bezpieczeństwa i godnych warunków pracy dla pracowników produkcyjnych. Ich znajomość pozwala konsumentom na świadome podejmowanie decyzji zakupowych.

Celem artykułu jest przedstawienie pojęcia certyfikacja, zaprezentowanie przykładów nieobligatoryjnej certyfikacji z branży odzieżowej oraz sprawdzenie za pomocą badań ankietowych czy młodzi dorośli w Polsce w wieku 18-25 lat znają znaki certyfikatów odzieżowych.

2. Nieobligatoryjna certyfikacja w branży odzieżowej

Obecnie branża odzieżowa jest dużym sektorem gospodarczym, jednak zmaga się z wieloma problemami takimi jak negatywny wpływ na środowisko, *greenwashing*, *fast fashion* i związany z tym spadek jakości produktów. W celu zachowania odpowiedniego poziomu jakości wyrobów w branży odzieżowej, można zastosować audyt trzeciej strony czyli certyfikację. Według Matuszak-Flejszman A. (2021) jest to proces przeprowadzany w celu uporządkowania i usystematyzowania dokumentacji wewnętrznej, przy analizie przejrzystości procesów zachodzących w organizacji. Certyfikacja jest przeprowadzana przez jednostkę certyfikacyjną lub przez niezależne organizacje (w przypadku certyfikacji nieobligatoryjnej), a jej efektem jest przyznanie dokumentu potwierdzającego spełnienie wymogów czyli certyfikatu. Ze względu na przedmiot certyfikacji można ten proces podzielić na 3 kategorie: systemów zarządzania, osób oraz wyrobów.

W kontekście certyfikacji wyrobu kluczowym aspektem oprócz jakości jest również bezpieczeństwo. Brak bezpieczeństwa wyrobów może spowodować nie tylko uszczerbek na zdrowiu konsumenta, konsekwencje prawne, ale także utratę reputacji przez przedsiębiorstwo i zniechęcenie potencjalnych nabywców do zakupu danego produktu. Potwierdzeniem wymaganego poziomu bezpieczeństwa i jakości jest proces certyfikacji. PN-EN ISO/IEC 17065:2013 zawiera wymagania dotyczące jednostek certyfikujących wyroby procesy i usługi, na podstawie których można uznać jednostkę za kompetentną i wiarygodną. Według Wronka A. (2016), głównym celem certyfikacji wyrobów jest umożliwienie potencjalnym nabywcom podjęcie świadomych decyzji o zakupie danego wyrobu oraz uproszczenie akceptacji rynkowej produktów. Oznacza to, że dzięki certyfikacji konsumenci mogą podjąć decyzje poparte zgodnością z danymi wymaganiami, a podmioty chcące podjąć współpracę

z przedsiębiorstwem zajmującym się produkcją danego wyrobu mogą być pewne cechy jego potwierdzonych w procesie certyfikacji.

Certyfikacja jest procesem dość skomplikowanym wymagającym dużej skrupulatności, obiektywności i bezstronności oraz dokumentowania wszystkich elementów. W dodatku jest procesem dość kosztownym. Kafel P. i Sikora T. (2011) do kosztów, należności finansowych, które musi ponieść przedsiębiorstwo chcące przystąpić do procesu certyfikacji można zaliczają między innymi koszty: konsultantów, którzy pomogą zastosować się do określonych wymogów (o ile organizacja się na to zdecyduje), powstałych błędów w wyniku dokonania zmian, przeszkolenia personelu, w szczególności kierownictwa, utrzymanie pracy osób odpowiedzialnych za zastosowanie norm, audytów wewnętrznych, przechowywania dokumentacji, nabycia norm oraz związane z ulepszeniem i doskonaleniem.

Mimo to, jest procesem z którego można pozyskać informacje w zakresie jakości i bezpieczeństwa - dla konsumenta, jak i przedsiębiorstw chcących podjąć współpracę z podmiotem certyfikowanym. Pasich M. (2017) wymienia kilka zalet certyfikacji. Są to zwiększenie liczby potencjalnych klientów produktów i usług oferowanych przez organizację, wzrost zaufania do producenta dzięki potwierdzeniu zgodności z normami, konieczność regularnego doskonalenia procesów, która przynosi korzyści niwelując potencjalne błędy oraz spotęgowanie satysfakcji klienta dzięki świadomości nadzoru. Dodatkowo są to wzrost konkurencyjności, rentowności i poprawa wizerunku organizacji.

Mimo wielu przepisów i regulacji wciąż jest wiele wyrobów o jakości nie spełniającej wymagań klienta oraz niebezpiecznych. Sposobem na eliminację części niezgodności jest certyfikacja dobrowolna. Dodatkowo przedsiębiorstwo, które ma certyfikaty nieobligatoryjne znacznie wyróżnia się na rynku i eliminuje część kosztów związanych z ryzykiem wystąpienia błędów.

Jednym ze sposobów uwiarygodnienia uczciwych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju i jakości wyrobów tekstylnych jest właśnie certyfikacja. Na rynku pojawia się coraz więcej nieobligatoryjnych certyfikatów, które są potwierdzeniem etyczności działań branży odzieżowej. Powstały one z inicjatyw różnych międzynarodowych organizacji. Michalska A. i Maleszka A. (2017) wymieniają taką jak Worldwide Responsible Accredited Production (WRAP). Jest ona gwarantem spełnienia 12 zasad, między innymi zgodności w zakresie przepisów prawnych, zakazu zmuszania pracowników do wykonywania prac, w szczególności dzieci. Postępowanie według zasad jest sprawdzane przez niezależnych audytorów, a wykrycie rozbieżności względem tych zasad skutkuje natychmiastową utratą certyfikatu. Inną inicjatywą jest Fair Labour Association prowadząca ocenę warunków pracy i zachowania wysokich standardów. Zadaniem następnej inicjatywy zwanej Textile Exchange jest wsparcie branży tekstylnej w transformacji pro środowiskowej, promując praktyki zrównoważonego rozwoju na poszczególnych etapach produkcji. Better Cotton Initiative odnosi się do producentów wyrobów bawełnianych i wspomaga zrównoważony rozwój w zakresie od uprawy bawełny do gotowych już wyrobów. Podobne działania podejmuje Organic Cotton, która zajmuje się głównie nadzorowaniem procesu upraw bawełny.

Przykładowymi certyfikatami z branży odzieżowej o znaczeniu międzynarodowym są: GOTS, Fair Trade, Ecolabel, Oeko-Tex Standard 100, Recycled Claim Standard, Global Recycled Standard oraz Woolmark.

Certyfikatem przyznawanym nie tylko w branży odzieżowej, ale także w innych dziedzinach, takich jak branża FMCG i odnoszącym się do zrównoważonego rozwoju, produktów pochodzenia naturalnego, zmniejszenia wpływu działalności produkcyjnej na środowisko oraz ocenie cyklu życia produktu jest Ecolabel. Organizacja promuje ekologiczne praktyki i ciągły rozwój na każdym etapie cyklu życia produktu. Wymagania, które powinien spełnić producent przed przystąpieniem do certyfikacji Ecolabel to: identyfikacja obecnych realiów środowiskowych, na które ma wpływ działalność organizacji, wyznaczenie warunków dotyczących aspektów środowiskowych i eliminacja stosowania alergenów, substancji rakotwórczych, i zaburzających układ hormonalny. Znak graficzny certyfikatu Ecolabel znajduje się na Rysunku 1.

Rysunek 1. Certyfikat Ecolabel

Źródło: <https://www.ecolabel.org/pl/eco-label-logolar>

Organizacją zajmującą się certyfikacją pod kątem sprawiedliwego handlu jest Fair Trade, którego zadaniem jest przede wszystkim dbanie o etyczną sprzedaż, odpowiednie traktowanie partnerów biznesowych i konkurencji oraz ustalanie adekwatnych cen produktów. Przyznawany jest on między innymi przedsiębiorstwom z branży odzieżowej. Jednym z najważniejszych założeń, które musi spełnić przedsiębiorstwo, aby uzyskać certyfikat Fair Trade jest etyczne traktowanie personelu, w którego skład wchodzi pracownicy przedsiębiorstwa i rolnicy. Koncepcją tej organizacji jest dbanie o człowieka i środowisko bardziej niż o zysk. Znak graficzny certyfikatu Fair Trade znajduje się na Rysunku 2.

Rysunek 2. Certyfikat Fair Trade

Źródło: <https://www.fairtrade.org.pl/fairtrade/znaki/>

GOTS czyli Global Organic Textile Standard to certyfikat o najbardziej rygorystycznych wymaganiach. Certyfikacją zajmuje się międzynarodowa organizacja International Working Group on GOTS. W zakresie wymagań certyfikacyjnych jest nadzór nad całym łańcuchem produkcji, ale dotyczy tylko tkanin pochodzenia naturalnego. Możliwość jego uzyskania mają przedsiębiorstwa, których produkty wyprodukowane są w 70% z organicznych włókien naturalnych, a do ich barwienia mogą być stosowane tylko biodegradowalne barwniki, nie mogą być chlorowane i zawierać substancji toksycznych lub barwników azowych. Znak graficzny certyfikatu GOTS znajduje się na Rysunku 3.

Rysunek 3. Certyfikat GOTS

Źródło: <https://alternativetextiles.pl/pl/n/GOTS-swiatowy-standard-przetwarzania-wlokien-organicznyc/215>

Certyfikatem potwierdzającym nieszkodliwość artykułu odzieżowego dla zdrowia człowieka i brak substancji szkodliwych w jego zawartości jest Oeko-Tex Standard 100. Każdy artykuł tekstylny może być certyfikowany na wszystkich etapach produkcji, łącznie z dodatkami i nadrukami. Oeko-Tex Standard 100 został stworzony w odpowiedzi na potrzebę potwierdzenia bezpieczeństwa wyrobów tekstylnych. Lista szkodliwych substancji, które nie mogą być wykorzystywane w produktach certyfikowanych jest aktualizowana na bieżąco. Znak graficzny certyfikatu Oeko-Tex Standard 100 znajduje się na Rysunku 4.

Rysunek 4. Certyfikat Oeko-Tex Standard 100
Źródło: <https://www.oeko-tex.com/en/apply-here>

Najbardziej znane certyfikaty odnoszące się do recyklingu stworzone przez organizację Textile Exchange to Recycled Claim Standard (RCS) oraz Global Recycled Standard (GRS). Wagner M., Heinzel T. (2020), opisują, że elementem uzyskania pierwszego z nich jest walidacja zawartości surowców pochodzących z recyklingu w nowych produktach, a drugi zostaje przyznany po spełnieniu wymagań normy ISO 14021 i oznakowania produktów pochodzących z recyklingu, uwzględniając wymagania chemiczne, społeczeństwa oraz środowiska. Dzięki nim konsumenci mogą podejmować świadome decyzje związane z przedłużaniem cyklu życia produktów i wykorzystywanych surowców. Znaki graficzne certyfikatów znajdują się na Rysunkach 5-6.

Rysunek 5. Certyfikat Recycled Claim Standard
Źródło: https://textileexchange.org/standards/?gclid=Cj0KCQjw8amWBhCYARIsADqZJoXtnV_vAsrPqZJpmCLfriU_tz3aT0rAbv1yFDFBbsiZH7RWOhywGiEaAt9LEALw_wcB

Rysunek 6. Certyfikat Global Recycled Standard

ródło: https://textileexchange.org/standards/?gclid=Cj0KCQjw8amWBhCYARIsADqZJoXtmV_vAsrPqZJpmCLfriU_tz3aT0rAbvIyFDFBbsiZH7RWOhywGiEaAt9LEALw_wcB

Certyfikat Woolmark jest natomiast potwierdzeniem, że wełna zawarta w certyfikowanym produkcie jest zgodna ze standardami jakości i pochodzi od sprawdzonych dostawców. Mogą go uzyskać dostawcy wełny, marki lub sprzedawcy. W przypadku dostawców etapy certyfikacji to złożenie wniosku, podpisanie umowy, a kolejnym krokiem jest współpraca z Woolmark w zakresie testowania. Dostawcy mają również udostępnione narzędzia wspierające organizację w dokonaniu zmian. Znak graficzny certyfikatu Woolmark znajduje się na Rysunku 7.

Rysunek 7. Certyfikat Woolmark

Źródło: <http://www.woolstar.pl/historia-firmy/certyfikat-woolmark/>

3. Badania ankietowe

3.1. Cel badań i metodyka badawcza

Celem badań było sprawdzenie czy młodzi dorośli znają znaki certyfikatów odzieżowych. W tym celu przygotowano kwestionariusz ankietowy w wersji elektronicznej i przesłano do grupy badanej za pomocą mediów społecznościowych. Formularz był dostępny przez miesiąc w listopadzie oraz na początku grudnia 2022 roku. W badaniu wzięło udział 146 respondentów w wieku 18-25 lat. Wiek ankietowanych został sprawdzony za pomocą pytania z metryczki, w którym należało go wpisać, a we wstępie do formularza została skierowana prośba do respondentów o niewypełnianie w przypadku niespełnienia tego kryterium. Do zweryfikowania celu zostały sformułowane dwie hipotezy:

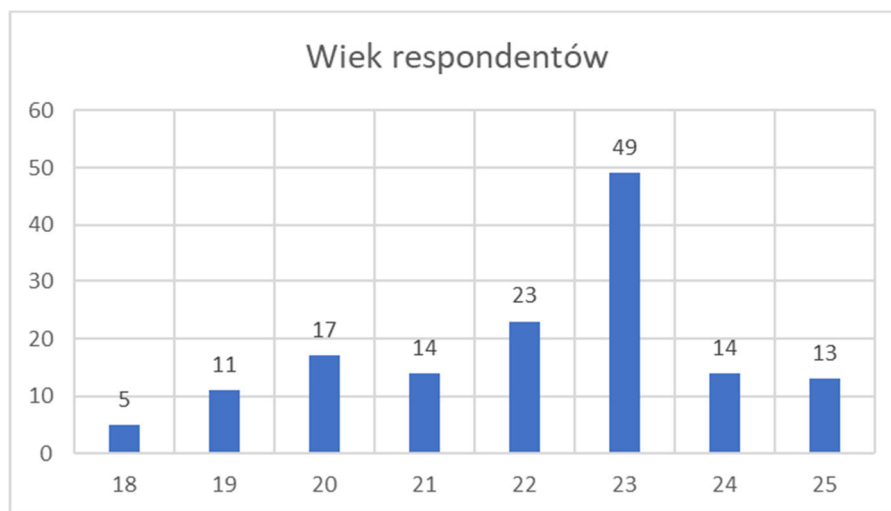
H1: Młodzi dorośli widzieli minimum 4 znaki certyfikatów.

H2: Młodzi dorośli znają znaczenie minimum 4 znaków certyfikatów.

Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety. Była to część większych badań prezentowanych w pracy inżynierskiej, natomiast na potrzeby artykułu wykorzystano tylko ich część. Była złożona z 5 pytań składających się na metryczkę oraz 7 pytań zamkniętych dotyczących rozpoznawalności poszczególnych znaków graficznych certyfikatów z branży odzieżowej. Do badań zostały wykorzystane znaki graficzne zaprezentowane na Rysunkach 1-7.

3.2. Charakterystyka badanej grupy

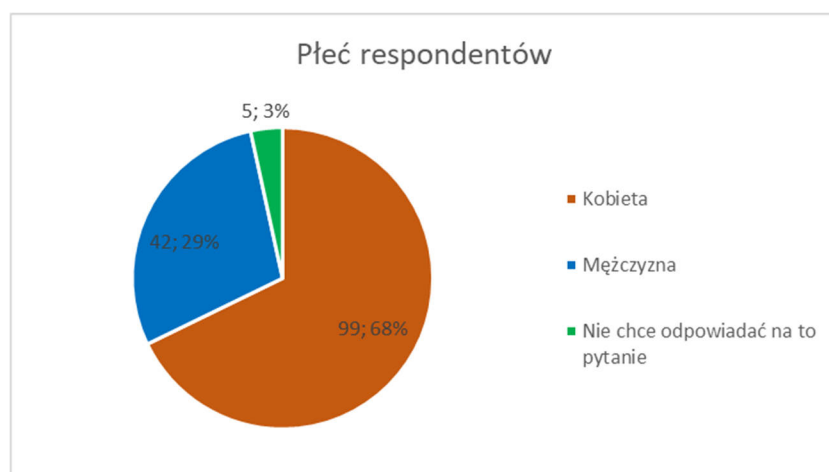
W badaniu wzięło udział 146 respondentów w wieku od 18 do 25 lat. Najwięcej ankietowanych miało 23 lata (49 odpowiedzi), a najmniej osób było w wieku 18 lat (5 odpowiedzi). Zostało to zaprezentowane na Rysunku 8.

Rysunek 8. Wiek respondentów

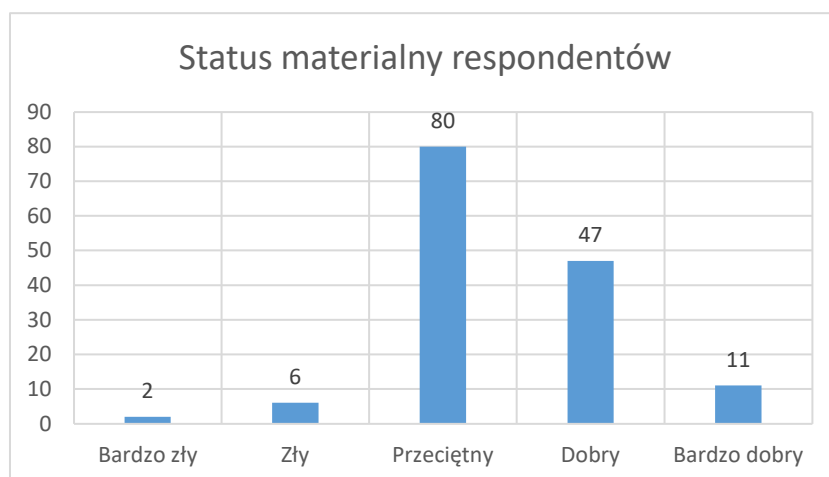
W badaniu wzięło udział 99 kobiet (68 procent), 42 mężczyzn (29 procent) i 5 osób, które nie chciały podawać odpowiedzi na pytanie dotyczące płci. Rozkład płci

respondentów został przedstawiony na Rysunku 9. Tak duża przewaga kobiet mogła być związana z tym, że kobiety znacznie częściej dokonują zakupu produktów odzieżowych i są zainteresowane modą oraz trendami w branży tekstylnej bardziej niż mężczyźni.

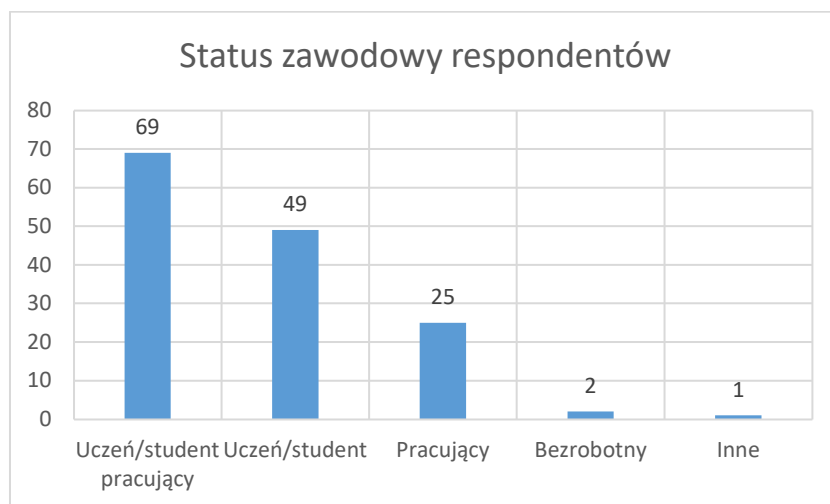
Rysunek 9. Płeć respondentów

Na pytanie o status materialny 80 respondentów odpowiedziało, że był on „przeciętny”, 47 udzieliło odpowiedzi „dobry”, 11 zaznaczyło „bardzo dobry”, 6 osób określiło go jako „zły”, a tylko 2 osoby uznały go za „bardzo zły”. Oznacza to, że większość ankietowanych była określiła swój status materialny jako co najmniej przeciętny w chwili wypełniania kwestionariusza ankiety. Odpowiedzi zostały zaprezentowane na Rysunku 10.

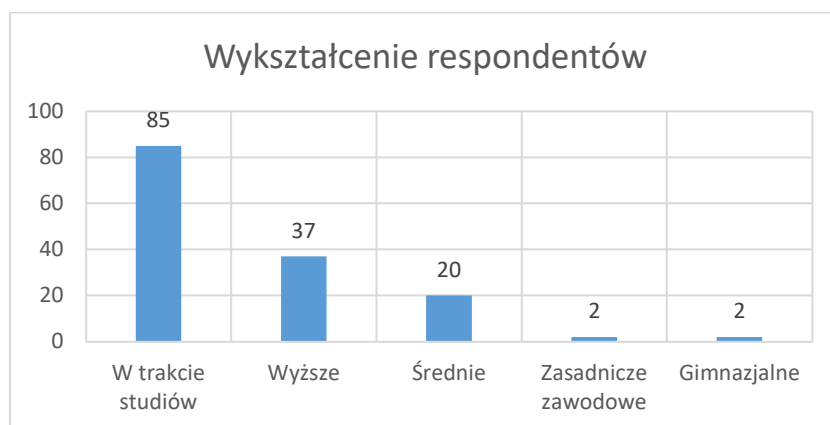
Rysunek 10. Status materialny respondentów

Na pytanie o status zawodowy 69 ankietowanych udzieliło odpowiedzi „uczeń/student pracujący”, 49 osób odpowiedziało „uczeń/student”, 25 zaznaczyło „pracujący”, 2 respondentów było bezrobotnych, a 1 miała inny status zawodowy niż wymienione. Odpowiedzi zostały zaprezentowane na Rysunku 11.

Rysunek 11. Status zawodowy respondentów

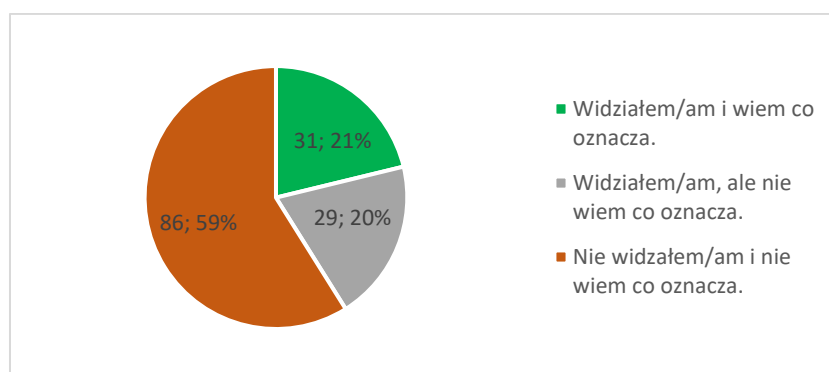
Na pytanie o wykształcenie, 85 respondentów odpowiedziało, że jest „W trakcie studiów”, 37 ukończyło studia i miało wykształcenie „Wyższe”, 20 osób miało wykształcenie „Średnie”. Odpowiedzi „Zasadnicze zawodowe” i „Gimnazjalne” zadeklarowało po 2 ankietowanych. Odpowiedzi zostały zaprezentowane na rysunku 12.

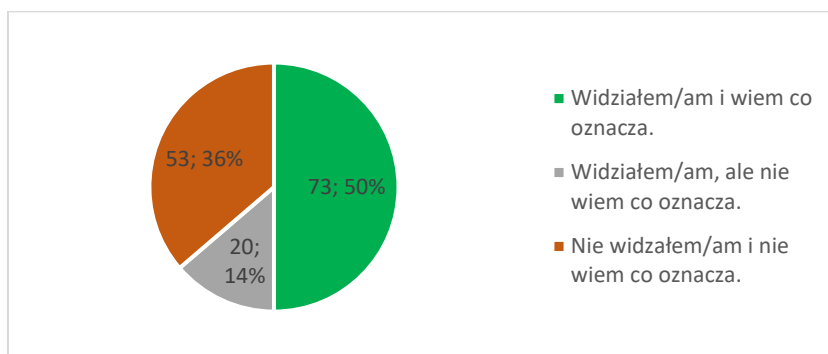
Rysunek 12. Wykształcenie respondentów

3.3. Omówienie wyników badań

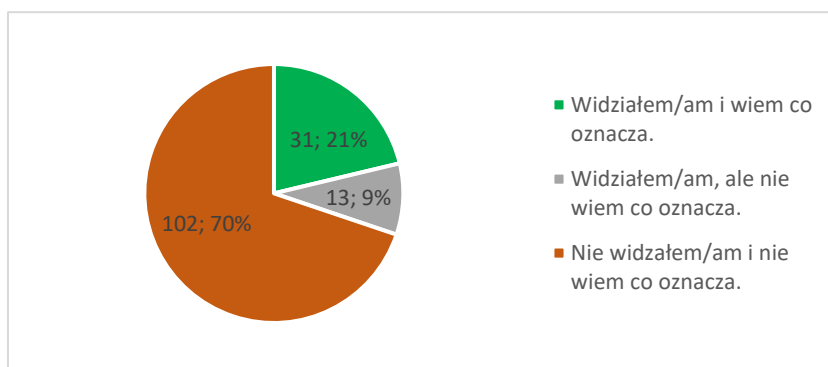
W kolejnej części badania respondentom przedstawiono 7 znaków graficznych certyfikatów w kolejności przedstawionej w rozdziale 2.2. i poproszono o udzielenie odpowiedzi na pytanie czy widzieli dany znak oraz czy wiedzą co oznacza. Odpowiedzi ankietowanych zostały przedstawione na Rysunkach 13-19. Znak Ecolabel widziało i wie co oznacza 31 respondentów (21 procent), widziało i nie wie co oznacza 29 (20 procent), a nie widziało go 86 osób (59 procent). W przypadku znaku Fair Trade rozpoznawalność jest wyższa. Odpowiedzi „Widziałem/am i wiem co oznacza” udzieliło 73 osoby (50 procent), „Widziałem/am i nie wiem co oznacza” 20 ankietowanych (14 procent), „Nie widziałem/am i nie wiem co oznacza” 53 respondentów (36 procent). Znak GOTS jest mało rozpoznawalny i widziało go oraz wie co oznacza 31 osób (21 procent), widziało, ale nie wie co oznacza 13 osób (9 procent), a nie widziało i nie wie co on oznacza 102 osoby (70 procent). Znak Oeko-Tex Standard 100 był widziany przez ankietowanych i wiedzieli co on oznacza w przypadku 26 z nich (18 procent), był widziany, ale respondenci nie znali jego znaczenia w 32 przypadkach (22 procent), a nie był widziany w 88 przypadkach (60 procent). Znaczenie znaku Recycled Claim Standard było jasne dla 53 respondentów (36 procent), widziało go, ale nie znało jego znaczenia 18 ankietowanych (12 procent), a nie wiedziało o nim 75 osób (52 procent). Znak Global Recycled Standard był najmniej rozpoznawalnym znakiem, gdyż nie widziało go 106 respondentów (73 procent), znało jego znaczenie 27 osób (18 procent), a widziało, ale nie znało jego znaczenia 13 ankietowanych (9 procent). Odpowiedzi „Widziałem/am i wiem co oznacza” w przypadku znaku Woolmark udzieliło 35 respondentów (24 procent), „Widziałem/am, ale nie wiem co oznacza” 26 ankietowanych (18 procent), a „Nie widziałem/am i nie wiem co oznacza” 84 osoby (58 procent). Rozpoznawalny jest tylko certyfikat Fair Trade, którego widziało łącznie 93 osoby (64 procent), a dodatkowo znało jego znaczenie 73 osoby (50 procent).

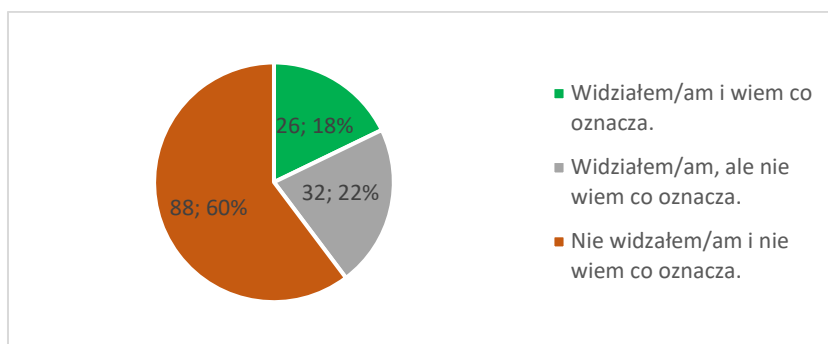
Rysunek 13. Rozpoznawalność znaku Ecolabel

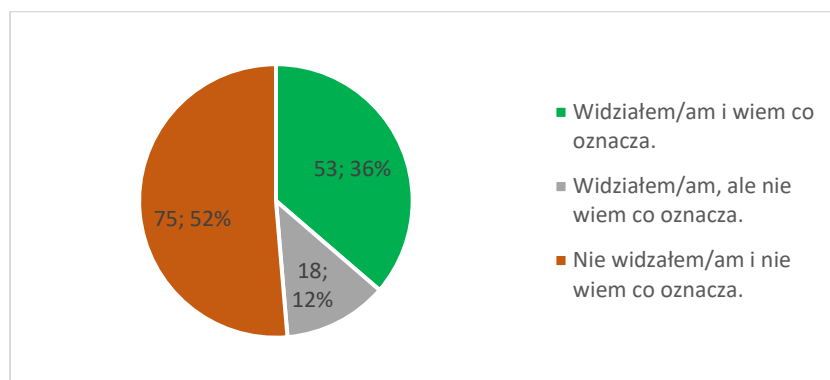
Rysunek 14. Rozpoznawalność znaku Fair Trade

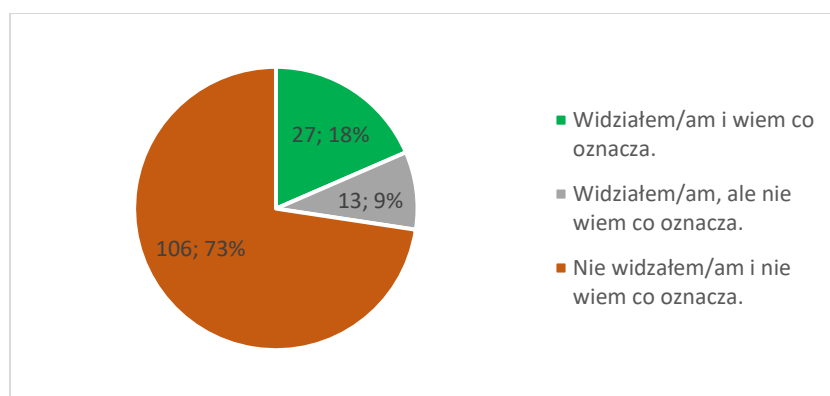
Rysunek 15. Rozpoznawalność znaku GOTS

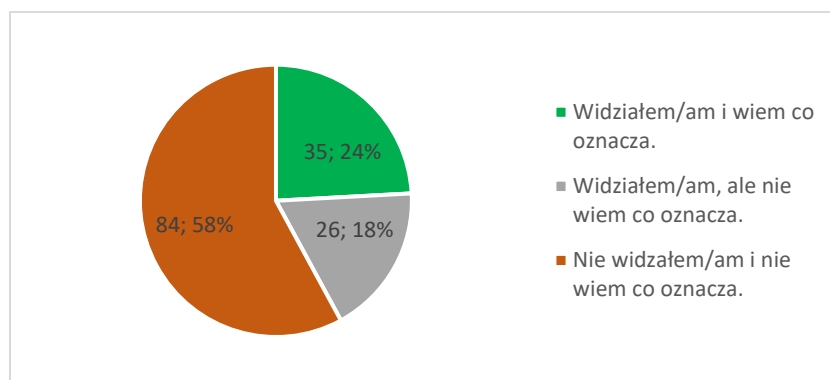
Rysunek 16. Rozpoznawalność znaku Oeko-Tex Standard 100

Rysunek 17. Rozpoznawalność znaku Recycled Claim Standard

Rysunek 18. Rozpoznawalność znaku Global Recycled Standard

Rysunek 19. Rozpoznawalność znaku Woolmark

Celem badań było sprawdzenie czy młodzi dorośli znają znaki certyfikatów odzieżowych. Do zweryfikowania celu użyto następujące hipotezy:

H1: Młodzi dorośli widzieli minimum 4 znaki certyfikatów.

H2: Młodzi dorośli znają znaczenie minimum 4 znaków certyfikatów.

Hipoteza H1 została zweryfikowana negatywnie. Tylko w przypadku znaku certyfikatu Fair Trade większość respondentów udzieliła odpowiedzi widziałem/am i wiem co oznacza oraz widziałem/am, ale nie wiem co oznacza. Przy pozostałych znakach certyfikatów ponad 50% respondentów udzieliło odpowiedzi nie wiedziałem/am i nie wiem co oznacza.

Hipoteza H2 również została zweryfikowana negatywnie. We wszystkich przypadkach przynajmniej połowa respondentów udzieliła odpowiedzi widziałem/am, ale nie wiem co oznacza oraz nie wiedziałem/am i nie wiem co oznacza.

4. Podsumowanie

Certyfikacja jest procesem weryfikacji czy stawiane wymagania produktom zostały spełnione. Jest ona niezwykle ważna, gdyż pozwala na udowodnienie zgodności z wymaganiami. Z punktu widzenia konsumenta przynosi korzyści takie jak poprawa bezpieczeństwa, jakości, zweryfikowanie informacji o składzie, ułatwienie wyboru odpowiedniego produktu i potwierdzenie spełnienia wymagań określonych norm.

Cel badań został osiągnięty. Sprawdzono i potwierdzono, że młodzi dorośli nie znają znaków certyfikatów odzieżowych. Większość respondentów widziała tylko znak certyfikatu Fair Trade czyli 93 osoby (64 procent). Widziało go i znało jego znaczenie 73 ankietowanych (50 procent). Pozostałe były dla respondentów raczej nieznane.

Może to oznaczać, że młodzi dorośli nie wiedzą o procesie certyfikacji lub jest on rzadko stosowany dla produktów sprzedawanych w Polsce. Być może znaki są również mało skutecznie wyeksponowane, gdyż można je znaleźć najczęściej tylko na metce wewnętrznej. Organizacje międzynarodowe zajmujące się rozpowszechnianiem wiedzy na temat świadomego dokonywania zakupów i praw konsumenta, zarządzania środowiskowego i bezpieczeństwa powinny w tym zakresie dołożyć wszelkich starań, aby rozpowszechnić znajomość certyfikatów z branży odzieżowej. Nieobligatoryjna certyfikacja jest również sposobem, aby wyróżnić produkt na rynku co powinno skłaniać sprzedawców do skuteczniejszego zwracania uwagi konsumentów na znaki. Przykładem takiej praktyki może być umieszczenie znaku certyfikatu na metce zewnętrznej lub tworzenie w sklepach osobnych stoisk z odzieżą certyfikowaną.

LITERATURA

1. KAFEL P., SIKORA T.: Składniki kosztów wdrożenia i certyfikacji systemu zarządzania jakością w małych i średnich przedsiębiorstwach branży spożywczej. Zeszyty Naukowe Towaroznawstwo, 2011, nr. 874, s. 37-44
2. MATUSZAK-FLEJSZMAN A.: Zarządzanie jakością, Poznań, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, 2021.
3. PN-EN ISO/IEC 17065:2013. Ocena zgodności. Wymagania dla jednostek certyfikujących wyroby, procesy i usługi, PKN, Warszawa.
4. PASICH M.: Proces certyfikacji wyrobów z tworzyw sztucznych. Przetwórstwo tworzyw, 2017, nr 6, s. 565-571.
5. Strona internetowa certyfikatu Ecolabel: <https://www.ecolabel.net/pl/>, 09.07.2022

6. Strona internetowa certyfikatu Fair Trade: <https://www.fairtrade.org.pl/dla-firm/certyfikacja-i-licencjonowanie/>, 09.07.2022
7. Strona internetowa certyfikatu GOTS: <http://gots.pl/certyfikat-gots-2/>, 09.07.2022
8. Strona internetowa certyfikatu Oeko-Tex Standard 100: <https://www.oeko-tex.com/en/>, 09.07.2022
9. Strona internetowa certyfikatów RCS o GRS: <https://textileexchange.org/>, 10.07.2022
10. Strona internetowa certyfikatu Woolmark: <https://www.woolmark.com/industry/>, 10.07.2022
11. WAGNER M., HEINZEL T.: Human Perceptions of Recycled Textiles and Circular Fashion: A Systematic Literature Review. *Sustainability*, 2020, nr 12 (599), s. 1-28.